

Mart van Lieburg, *Erasmus MC. Vijf eeuwen geneeskunde en gezondheidszorg in Rotterdam 1465-1965* (Utrecht: Matrijs, 2019). 271 p. ISBN 9789053455623.

DOI: 10.18352/tseg.1188

Het boek *Erasmus MC. Vijf eeuwen geneeskunde en gezondheidszorg in Rotterdam 1465-1965* is een fors boek op (het naar mijn smaak wat onhandige) koffietafel formaat. Het maakt dat, ofschoon het rijkelijk gevuld is met fraaie illustraties en het aantal pagina's tekst net boven de niet al te schokkende 250 ligt, het toch om een enorme hoeveelheid woorden gaat. Dat is natuurlijk ook niet verwonderlijk als vijf eeuwen geschiedenis moeten worden behandeld, al gaat het dan 'slechts' om louter de medische geschiedenis van één stad. Van Lieburg – die zich duidelijk op medisch professionals richt, ik neem tenminste aan dat niet iedereen meteen weet wat 'anusatresie' (p. 140) of 'scrofulose' (p. 144) is – maakt volkomen duidelijk dat die geschiedenis rijk is geweest. Allen die op zoek zijn naar informatie over de hospitalen en geneesheren (en later ook enkele -dames) die de havenstad heeft gekend, zal zijn hart ophalen bij dit boek – waarin overigens wel heel veel wordt geciteerd, zeker in de hoofdstukken die de periode tot pak 'm beet 1800 behandelen, ofwel: juist de periode waarin het taalgebruik het verst van het huidige taalgebruik afstaat en verschillen van interpretatie dus het makkelijkst kunnen ontstaan. Deze informatiedichtheid neemt niet weg dat er vragen zijn. Sterker: het is de informatiedichtheid die tot vragen leidt.

Ten eerste: historisch gezien is er weinig reden om 1965 als eindpunt te nemen. De medische geschiedenis van Rotterdam werkte immers, zo wordt ook wel duidelijk, allesbehalve continu naar het in dat jaar opgerichte Erasmus MC toe. Dit geldt echter nog meer voor de in de titel genoemde begindatum, die louter gekozen lijkt te zijn om er een mooie vijf eeuwen van te kunnen maken. Nergens in het boek wordt het jaartal verder nog genoemd. Maar dit is niet het voornaamste.

In de inleiding wordt als reden voor het schrijven van dit boek opgegeven dat er weinig bekend is over het medische verleden van Rotterdam omdat die stad 'nu eenmaal graag zijn imago van een bruisende haven- en handelsstad (koestert), waar het vooral om het heden en de toekomst gaat, niet om het verleden zoals dat in andere steden en dan vooral ook in oude universiteitssteden zo zichtbaar aanwezig is. (...) En dat terwijl er zoveel is waarop Rotterdammers in het algemeen en de werkers in het Erasmus MC in het bijzonder trots kunnen zijn.' (p. 11) Behalve dat deze lezer zich toen meteen afvroeg waarom het Erasmus MC dan wél maar de medische faculteiten in bijvoorbeeld Amsterdam, Leiden en Nijmegen géén medisch historici in dienst hebben, is het de

vraag waar zij trots op zouden moeten zijn. Hoezo kan (moet?) iemand die werkt op het Erasmus MC trots zijn op wat Erasmus heeft geschreven? Of fier op wat een of andere arts uit de zeventiende eeuw heeft gepresteerd? En nog belangrijker: al weet ik dat sommige politici hier ‘ja’ op zullen zeggen, is het de taak van een historicus om mensen in het heden trots te laten zijn op het verleden? Dit probleem verklaart meteen waarom het voornamelijk een verhaal van naar de opvatting van de schrijver memorabele zaken is geworden, ook al rept de inleiding expliciet van ‘hoogte- en dieptepunten’, ‘successen en mislukkingen’, ‘vernieuwers en dwaalgeesten’, waarbij uiteraard meteen de vraag moet worden gesteld waardoor een succes of een mislukking, een vernieuwer of een dwaalgeest, een hoogte- of een dieptepunt wordt gedefinieerd.

Het boek ontbeert kortom een vraagstelling behalve dan: wat is ‘de’ medische geschiedenis van Rotterdam, wie waren de medici van Rotterdam, waar stonden de vele medische instellingen en wat gebeurde daar. Het maakte dat althans deze recensent zich meermaals afvroeg: waarom moet ik dit weten? Wat moet ik met deze kennis? De hoeveelheid mijns inziens overbodige informatie is dan ook groot, óók als het inderdaad de bedoeling is geweest een opsomming te geven van wat er allemaal is gedacht en gedaan en gebouwd. Wat bijvoorbeeld is de functie van de opmerking dat iemand niet in het *Geneeskundig Jaarboekje* van 1900 stond, omdat hij het jaar ervoor was verhuisd? (p. 116) Als het – gezien de einddatum van 1965 – de bedoeling was om een opsomming te geven van al wat tot de stichting van het Erasmus MC heeft geleid, waarom dan ook aandacht voor allerlei zaken die met de universitaire medische opleiding niets van doen hebben, zoals heilgymnastiek?

Dit wreekt zich ook in het onverklaard blijven van bepaalde keuzes – die, ondanks de schijnbare volledigheid, uiteraard zijn gemaakt. Het resulteert in zinnen als: ‘Daarbuiten mogen enkele feiten en gebeurtenissen niet onvermeld blijven.’ (pp. 86-87) ‘Ja hoor’, denk ik dan, ‘dat mag best. Graag zelfs.’ Meerdere malen heb ik na weer een hele opsomming met een zucht ‘namen, namen, namen’ naast de kantlijn geschreven. En ook de enkele keer dat er wordt gesteld dat een bepaalde zaak ‘stilzwijgend kan worden gepasseerd’ – woorden overigens die meteen werden gevolgd door de mededeling dat enkele andere zaken wel ‘moeten worden genoemd’ – (p. 100), blijft uitleg over het waarom daarvan achterwege, terwijl bij gebrek aan vraagstelling zij de lezer niet zomaar duidelijk kunnen zijn. En dat is dan nog afgezien van de vraag waarom er eigenlijk gezegd moet worden waar wel en waar niet aan wordt voorbijgegaan. Wat de lezer niet weet, zal de lezer niet missen.

Dit gebrek aan vraagstelling wreekt zich tevens daarin dat ontwikkelingen vaak wel worden genoemd, maar niet verklaard. Er wordt gezegd dat op een bepaald moment iets zo en zo was en dat dit een tijd later anders was ge-

worden. De lezer blijft in het ongewisse over de verklaring hiervoor, zoals bijvoorbeeld van het gegeven dat in tegenstelling tot vijf jaren eerder in 1903 'de gemeenteraad alsnog (besloot) tot afschaffing van het sanitaire toezicht' (p. 104). Een stoplap als 'verrassend genoeg' (p. 136) wordt dan weliswaar aantrekkelijk, maar is een zwakgebod. Een lezer van een historisch werk wil niet verrast worden, hij of zij wil dat een ontwikkeling hem of haar duidelijk wordt gemaakt. En waarom moet bij de zogenoemde Eudokia-rede van Abraham Kuyper expliciet worden gezegd dat deze 'magistraal' was? (p. 231). Zo'n bijvoeglijk naamwoord voegt niets toe als niet wordt uitgelegd wat er dan zo magistraal aan die rede was.

Soms is het overigens, ook voor deze leek op het gebied van de medische zorg te Rotterdam, duidelijk dat de informatie domweg niet klopt. Zo wordt op p. 226 van dit niet geannoteerde boek geschreven dat een arts in 1916 dienstdeed in een Rode-Kruisambulance naar de Balkanoorlog. In 1916 zitten we midden in de in 1914 uitgebarsten Eerste Wereldoorlog waar de Balkanoorlogen aan vooraf gingen. En tijdens die Eerste Wereldoorlog is er geen Rode-Kruisambulance de Nederlandse grens overgegaan. Tenslotte: het boek had een goede redactie kunnen gebruiken gezien het redelijk grote aantal taalfouten.

Leo van Bergen